Member since 2019
JM14482

Prace z warsztatu

Danuta Kocurek*

Problematyka szkolnictwa zawodowego i dokształcającego w miesięczniku „Szkoła Zawodowa" w latach 1926–1935

Abstrakt

Artykuł przybliża wybrane treści zawarte w Miesięczniku „Szkoła Zawodowa", który był organem Stowarzyszenia Nauczycieli i Przyjaciół Dokształcających Szkół Zawodowych. Czasopismo ukazywało się w latach 1926–1935 i informowało o sprawach dotyczących szkolnictwa zawodowego, działalności szkół zawodowych w Polsce i za granicą, programach szkolnych, podręcznikach i kursach dokształcających. Miesięcznik stanowił powszechną formę pomocy dla nauczycieli i uczniów szkół zawodowych. Redaktorami pisma byli: Dionizy Królikowski, Ludwik Krąkowski i Tadeusz Gacek.

Słowa kluczowe: czasopismo „Szkoła Zawodowa", kształcenie zawodowe, kursy dokształcające, II Rzeczypospolita, porady zawodowe, działalność szkół zawodowych.

Problems of Vocational and Supplementary School Education in the Monthly "Szkoła Zawodowa", 1926–1935

Abstract

The monthly "Szkoła Zawodowa" (Vocational School) was an organ of the Association of Teachers and Friends of Supplementary Vocational Schools. It was published in 1926–1935. The journal focused on issues of vocational school education, it comprised practical advice and information on school curricula, textbooks and supplementary courses. The activities of vocational schools in Poland and abroad were also presented. The editors of the journal were: Dionizy Królikowski, Ludwik Krąkowski and Tadeusz Gacek. It was a widely spread form of support for teachers and learners at vocational schools.

Keywords: monthly journal "Szkoła Zawodowa" (Vocational School), vocational and supplementary education, 2nd Republic of Poland, vocational counselling, activity of vocational schools.

* Uniwersytet Śląski w Katowicach.
Artykuł otrzymano: 15.01.2020; akceptacja: 20.04.2020.

http://dx.doi.org/10.18778/2450-4491.11.18

Wprowadzenie

Rozwój szkolnictwa zawodowego w Polsce Odrodzonej po roku 1918 odbywał się w trudnych warunkach gospodarczych, społecznych i braku wykwalifikowanej kadry nauczycielskiej. W ówczesnych realiach konsolidacji władzy szkolnej stworzono niemal od podstaw system kształcenia zawodowego i dokształcającego w zakresie różnych stopni organizacyjnych, kierunków specjalistycznych oraz kursów zawodowych (Miąso 1988: 279). Badający to zagadnienie Stanisław Mauersberg podaje, że szkoły zawodowe dzieliły się pod względem poziomu nauczania na szkoły niższe, średnie i ponadśrednie (Mauersberg 1984: 41). Początkowo nie było jednak drożności między nimi i każda szkoła stanowiła zamkniętą całość programową. Struktura organizacyjna tych szkół nie była ustalona w drodze ustawowej aż do 1932 r. (tamże: 41), kiedy to zgodnie z zaleceniami Jędrzejewiczowskiej reformy oświaty wprowadzono obowiązkowe dokształcanie ogólne i zawodowe (tamże: 63–64).

W ramach przygotowania młodego pokolenia do określonego zawodu niezwykłą pomoc stanowiły czasopisma wydawane przez stowarzyszenia i związki nauczycielskie (Kuberlak 2005: 98). Działalność środowiska nauczycielskiego w zakresie pedagogiki, dydaktyki, kultury i spraw społecznych pobudzały działaczy Związku Nauczycielstwa Polskiego do rozwijania prasy wydawniczej. Kierunki i poziom tej działalności w poważnym stopniu decydowały o sukcesach pracy związkowej, odegrały też znaczącą rolę w budowaniu autorytetu tej organizacji zarówno w społeczności nauczycielskiej, jak i w szerokich kręgach polskiej inteligencji (Kuberlak 2005: 81).

Prasa okresu międzywojennego charakteryzowała się różnorodnością pod względem narodowościowym, politycznym i kulturowym, a jej zasięg determinowany był między innymi stanem umiejętności czytania i możliwościami materialnymi odbiorców (Michalska, Michalski 2013: 7).

W okresie Drugiej Rzeczypospolitej liczba wychodzących w Polsce dzienników i czasopism wahała się w granicach od 2,5 tys. do 3 tys. tytułów rocznie. Najliczniejszą grupę stanowiły pisma publicystyczne, literackie, artystyczne oraz naukowe. Wśród dzienników i czasopism najwięcej było miesięczników i tygodników. Krzysztof Jakubiak podaje, że mimo dużej liczby tytułów nakłady czasopism były niewielkie i większość miała nakład niższy niż 3 tys. egzemplarzy, w tym około 300 – mniej niż tysiąc egzemplarzy (Jakubiak 2016: 13).

W zakresie spraw dotyczących szkolnictwa zawodowego oraz dokształcającego ważnym środkiem przekazywania informacji były oficjalne dokumenty Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, ustawy, rozporządzenia i dekrety. Dokumenty te prezentowane były w wielu czasopismach pedagogiczno-zawodowych.

Wśród czasopism szczególne miejsce zajmują: „Szkoła Zawodowa” – miesięcznik poświęcony sprawom szkolnictwa zawodowego, organ Stowarzyszenia Nauczy-

cieli i Przyjaciół Dokształcających Szkół Zawodowych, „Szkolnictwo Zawodowe”[1] (miesięcznik), organ Sekcji Szkolnictwa Zawodowego Związku Nauczycielstwa Polskiego, „Szkoła Dokształcająca Zawodowa” – miesięcznik, organ Sekcji Szkolnictwa Dokształcającego Zawodowego Związku Nauczycielstwa Polskiego oraz „Głos Szkoły Zawodowej” – organ Stowarzyszenia Nauczycieli Szkół Zawodowych. Na łamach tych pism głos zabierali najlepsi znawcy i specjaliści szkoły zawodowej, w tym również pracownicy Departamentu Szkolnictwa Zawodowego (Miąso 1988: 11).

W okresie międzywojennym ukazywała się duża grupa czasopism zawodowych – specjalistycznych. W szerokiej gamie tytułów były między innymi: „Młody Zawodowiec” (Miąso 1972: 47–48)[2], „Mechanik”, „Technik”, „Przegląd Techniczny”, „Tygodnik Handlowy”, „Energia”, „Rzemieślnik”, „Przegląd Leśniczy”, „Przemysłowiec”, „Powszechna Gazeta Fryzjerska”, „Przegląd Cukierniczy”, „Przegląd Krawiecki”, „Przegląd Stolarski”, „Tygodnik Mistrzów Piekarskich w Polsce”, „Gazeta Fryzjerska”, „Przegląd Graficzny” i inne. Z perspektywy czasu widać wyraźnie, że czasopisma te miały dużą wartość źródłową, a tym samym przybliżały ówczesną sytuację w szkolnictwie zawodowym.

Przedmiotem rozważań zawartych w niniejszym szkicu jest ukazanie wybranych aspektów szkolnictwa zawodowego prezentowanych na łamach miesięcznika „Szkoła Zawodowa” w latach 1926–1935. Potrzeby poznawcze uzasadniają wykroczenie poza ramy chronologiczne, by przedstawić wybraną tematykę od roku 1918 w świetle polskiego ustawodawstwa szkolnego. Artykuł oparty jest na zróżnicowanej bazie źródłowej, a zasadniczy jego trzon stanowią poszczególne roczniki „Szkoły Zawodowej” oraz wybrane opracowania pedagogiczne i historyczne.

Ogólna charakterystyka czasopisma „Szkoła Zawodowa”

Miesięcznik „Szkoła Zawodowa”, jak wspomniano, był organem Sekcji Głównej Nauczycieli Szkół Zawodowych Dokształcających – Stowarzyszenia Nauczycieli Szkół Zawodowych. Czasopismo było wydawane w Poznaniu w latach 1926–1935 i wychodziło w okresie roku szkolnego z datą 1-go każdego miesiąca od września do czerwca. Koszt prenumeraty rocznej był zróżnicowany i w początkowym okresie

[1] „Szkolnictwo Zawodowe” – miesięcznik, organ Sekcji Szkolnictwa Zawodowego Związku Nauczycielstwa Polskiego. Redaktorami pisma byli: T. Czystohorski, A. Kiełczewski. Wydawcą – w imieniu Związku Nauczycielstwa Polskiego był Stanisław Machowski. Miesięcznik wydawany był w Warszawie; R. 1: 1934/1935 – R. 5: 1938/1939 (od 1938 r. (dwumiesięcznik).

[2] Tygodnik. „Młody Zawodowiec” był pismem wydawanym wspólnie z Sekcją Szkolnictwa Zawodowego Związku Nauczycielstwa Polskiego. Pismo miało służyć nie tylko młodzieży ze szkół dokształcających, lecz i uczniom starszych klas szkół powszechnych. Celem pisma było zaspokajanie zainteresowań uczniów szeroko pojętymi problemami techniki oraz rozbudzanie tych zainteresowań. Na jego łamach ukazywały się życiorysy wynalazców opracowane w bardzo przystępnej formie. Bogaty był też dział wskazówek praktycznych dla młodych majsterkowiczów. Tygodnik zawierał liczne opisy konstrukcji najprostszych maszyn i urządzeń, relacje z wystaw przemysłowych oraz opisy najnowszych wynalazków.

wynosił 8 zł, a potem 10–12 zł. Objętość miesięcznika obejmowała od 24 do 36 stron paginowanych w formacie 15 × 22 cm.

Zarząd Główny Stowarzyszenia akcentował w zeszycie pierwszym z roku 1926:

> przystępując do wydawnictwa własnego organu i miesięcznika pragniemy, by „Szkoła Zawodowa” stała się niejako łącznikiem duchowym, który całe nauczycielstwo dokształcających szkół zawodowych w jedno spaja ogniwo, by wskazywała wytyczne dalszego własnego kształcenia, by była naszym doradcą i przewodnikiem w różnych konfliktach zawodowych (Królikowski 1926: 1).

We wspomnianym numerze podkreślono, że

> „Szkoła Zawodowa” ma być miejscem, gdzie się będzie koncentrowała praca zbiorowa nie tylko nauczycielstwa zawodowego, ale wszystkich sfer zainteresowanych szkolnictwem zawodowym. Dążeniem naszym będzie poruszać myśli, zagadnienia, służące celom i dobru szkolnictwa zawodowego, by budować, odbudować i spełnić jego wielkie posłannictwo (tamże).

Redaktorem pierwszego rocznika 1926/1927 był Dionizy Królikowski, a w skład komitetu redakcyjnego wchodzili: F. Serwiński, S. Skowron i J. Małecki. Od roku 1927 do 1933 funkcję redaktora sprawował Ludwik Krąkowski, a w latach 1934–1935 Komitet Redakcyjny „Szkoły Zawodowej” w Poznaniu tworzyli: Tadeusz Gacek (redaktor), Stanisław Skowron, Franciszek Ober i Bogdan Dobrogowski. Stałymi i najczęściej publikującymi współpracownikami miesięcznika byli: Stefan Błachowski, Edwin Finger, J. Ligocki, Franciszek Ober, J. Chałasiński, T. Majchrzak, Czesław Lorkiewicz.

W dniu 3 listopada 1932 r. w Warszawie nastąpiła fuzja Stowarzyszenia Nauczycieli Szkół Zawodowych ze Stowarzyszeniem Nauczycieli i Przyjaciół Dokształcających Szkół Zawodowych. Z dniem 1 stycznia 1933 r. miesięcznik „Szkoła Zawodowa” stał się organem Sekcji Głównej Nauczycieli Szkół Zawodowych Dokształcających przy Stowarzyszeniu Nauczycieli Szkół Zawodowych i wychodził nadal w Poznaniu. Fuzja obu Stowarzyszeń „zmierzała w kierunku stworzenia organizacji, która zjednoczyłaby nauczycielstwo szkół zawodowych dokształcających w jeden zwarty organizm i uczyniłaby jednolity i trwały współczynnik życia państwowego” (Gawron, Dobrogowski, Gacek 1932: 1).

Na podstawie przeprowadzonej kwerendy można stwierdzić, że zawartość pisma i układ treści obejmował następujące działy:

- Artykuły poświęcone szkolnictwu zawodowemu ze szczególnym uwzględnieniem najważniejszych aktów prawnych i rozporządzeń szkolnych.

W dziale tym zwracano uwagę na potrzeby szkolnictwa zawodowego i przybliżano programy szkolne.
- Rozprawy praktyczne, gdzie ukazywano szereg praktycznych rozwiązań, związanych zarówno z prowadzeniem warsztatu, jak i umiejętnościami, które należało posiadać w pracy zawodowej.
- Szkolnictwo w kraju i zagranicą przybliżające działalność wybranych szkół zawodowych i dokształcających na terenie Polski oraz innych państw europejskich i Ameryki.
- Doskonalenie zawodowe nauczycieli i uczniów obejmujące oferty szkoleń i kursów dokształcających.
- Sprawozdania dotyczące działalności Stowarzyszenia Nauczycieli i Przyjaciół Dokształcających Szkół Zawodowych, głównie posiedzeń i zjazdów pedagogicznych.
- Dział informacyjny prezentujący nowości wydawnicze z zakresu pedagogiki, przedmiotów zawodowych oraz reklamę książek, przyborów szkolnych, pomocy naukowych i różnych produktów rzemieślniczych. W dziale tym zamieszczano również nekrologi osób zasłużonych dla szkolnictwa zawodowego i dokształcającego.

Wybrane zagadnienia dotyczące kształcenia zawodowego

W roczniku pierwszym „Szkoły Zawodowej" z roku 1926/1927 Stefan Błachowski w artykule zatytułowanym *Szkolnictwo zawodowe wobec wyboru zawodu* zwracał uwagę na przygotowanie młodego pokolenia do określonego zawodu. Mottem artykułu był aforyzm F. Buissona „Szkoła nie jest stworzona dla szkoły, lecz dla życia". Autor podkreślał, że rozczłonkowanie szkolnictwa zawodowego na rozmaite kategorie szkół przyczynia się w wysokiej mierze do tego, by uczniowie lub rodzice mogli wybrać szkołę najbardziej odpowiadającą uzdolnieniom i zamiłowaniom uczniów (Błachowski 1926: 4). W artykule pisał:

> w większości wypadków sprawę wyboru szkoły zawodowej i zawodu pozostawia się przypadkowi i kieruje się dziecko na tory najmniejszego oporu życiowego, ulega się fatalizmowi i bezwładności. Syn rolnika ma zostać znowu rolnikiem, syn robotnika fabrycznego idzie do tej samej fabryki, w której pracuje ojciec itp. W czasach, kiedy rytm życia bił w powolniejszym niż dzisiaj tempie, mogły się tworzyć generacje rzemieślnicze, gdyż przy mniejszej konkurencji i przy braku walki z masową fabrykacją mogła się utrzymać jednostka stosunkowo mało nadająca się do danego zawodu. Dzisiaj, w wieku racjonalizacji i tayloryzacji pracy, stosunki z gruntu się zmieniły i dlatego właśnie na poradnictwo zawodowe należy kłaść bardzo silny nacisk (tamże: 5).

W poszczególnych zeszytach „Szkoły Zawodowej” czytelnicy byli informowani o ustawach i rozporządzeniach wydawanych przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, dotyczących szkolnictwa zawodowego. Odbiorcom pisma przybliżano prace nad projektami dotyczącymi oświaty zawodowej, np. projekt Ustawy o powszechnym obowiązku wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego (Krąkowski 1926).

Wśród przedstawianych spraw informowano (w roku 1932, w numerze 4/5) o powołaniu Państwowej Rady Oświecenia Publicznego jako Organu Opiniodawczego Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Głównym zadaniem wspomnianej Rady było rozważanie przekazanych jej do opinii zagadnień oraz projektów dotyczących organizacji oświaty i wychowania publicznego. W roku 1932 powołano również Państwową Komisję Oświaty Zawodowej jako organu doradczego Ministra. Komisja miała za zadanie rozważanie przekazanych jej przez Ministra zagadnień i projektów, dotyczących kształcenia i wychowania zawodowego oraz inicjowanie prac w tej dziedzinie.

Na łamach miesięcznika prezentowano szereg artykułów dotyczących wychowania i kształcenia młodzieży (Chałasiński 1927: 34). Zwracano uwagę na odpowiednie metody nauczania i pracę wychowawczą. Czesław Przybylski pisał:

> Współczesne metody nauczania w dokształcającej szkole zawodowej, a szczególnie prace wychowawcze należy pod tym kątem widzenia stosować, że nie wychowujemy naszego ucznia na kupca, a raczej młodego kupca na obywatela-społecznika (Przybylski 1934: 21).

Autor artykułu zwracał uwagę, że

> młodzież nie lubi być krępowaną tą czy inną metodą, woli ażeby wszystko szło po linii zainteresowania. Należy więc stosować metodę nauczania czynnego tzn. metodę projektów i metodę konferencji klasowej względnie metodę dyskusyjną (tamże).

Na uwagę zasługuje artykuł autorstwa K. de Mezera, który przypominał, że:

> Metoda daltońska, zainicjowana przez panią Parkhurst w Stanach Zjednoczonych Ameryki, ułatwia pracę nauczycielowi, wprowadzając do sposobu nauki w szkołach tę zasadniczą zmianę, że zamiast nauczania – stosuje zasadę samodzielnego uczenia się dzieci, wdrażając je tem samem do samodzielnej pracy na podstawie wyznaczonych przez nauczyciela tematów i udzielonych wskazówek podstawowych (Mezer 1929: 2).

Niezwykle ważne dla czytelników „Szkoły Zawodowej”, zwłaszcza dla nauczycieli szkół zawodowych, jak i uczniów, były materiały o charakterze dydaktycznym, wychowawczym i informacyjnym przybliżające programy szkolne do poszczegól-

nych przedmiotów (Rydlewski 1927; Ober 1928; Cywiński 1933) oraz scenariusze zajęć. Przedmiotem szczególnego zainteresowania redakcji było regularne informowanie czytelników o podręcznikach szkolnych, np. proponowano korzystać z *Kalkulacji rzemieślniczej*, *Arytmetyki handlowej*, *Geografii gospodarczej*, *Księgowości rzemieślniczej*, *Poradnictwa zawodowego dla młodzieży niepełnosprawnej* (Lorkiewicz 1930: 20–23). Autorzy wielokrotnie podkreślali rolę lektury i czytanek w procesie edukacyjno-wychowawczym:

> Ważność tego zagadnienia równa się ważności jednego z naczelnych postulatów pedagogii. […] Nigdy nie wiadomo jaką sprężynę wewnętrzną obudzi zawarta w książce historia, jakie wywoła wrażenia i wyobrażenia, czem natchnie i wzbogaci, a czem zniekształci i zuboży. Od materiału literackiego którym odkarmiamy młodzież naszą, w dużym stopniu zależy późniejszy dorosły czytelnik, jego estetyczna i społeczna kultura (Krąkowski 1931: 21–22).

W trosce o rozwój młodego pokolenia na łamach miesięcznika zwracano uwagę na wychowanie obywatelskie (Chałasiński 1927: 68) i uspołeczniające (Wieczorkiewicz 1927). Szerzono edukację historyczną (Ptaśnik 1927: 171–174) i patriotyczną prezentującą ważne wydarzenia w dziejach narodu. Przykładem jest cykl artykułów Józefa Czecha, poświęconych państwu polskiemu, np. *Wskrzeszenie państwa polskiego*, *Tradycje narodowe*, *Druga wojna światowa*, *Budowa państwa*, *Próby rządów demokratycznych*.

W piśmie akcentowano sprawy dotyczące etyki zawodowej. Starano się, aby uczeń zrozumiał, jak należy spełniać czynności związane z wykonywaniem konkretnego zawodu. Przypominano, że na etykę zawodową składają się: rzetelność, punktualność, pilność w pracy, wiarygodność, niebogacenie się kosztem nieświadomości drugich, kierowanie się sprawiedliwością i chęcią służenia dobrej sprawie dla dobra ogólnego (Skowron 1930).

Kazimierz Wrzoś w swoim artykule wskazywał na problem dotyczący estetyki pisząc:

> na jedną rzecz, o której się zazwyczaj przy wszelkich dyskusjach milczy, na jeden środek bardzo ważny szczególnie w szkołach przemysłowych, a tak niedoceniany czy też ignorowany – na estetykę, a właściwie na wyrabianie poczucia estetycznego u młodzieży rzemieślniczej t. j. tam, gdzie to poczucie estetyki jest fundamentem, na którym musi być postawiona całość nauki i na którym później musi być budowana całość pracy danego rzemieślnika (Wrzoś 1928: 25).

W miesięczniku wielokrotnie podejmowany był temat higieny. Zdaniem W. Gałczyńskiego przedmiot ten należał do przedmiotów ogólnokształcących, ale w większości przypadków uważany był za przedmiot drugorzędny. W. Gałczyński tak pisał:

> W programach szkolnych na nauczanie higieny przeznaczonych jest tylko 14–16 godzin w ciągu całej nauki szkolnej. Uczeń musi poznać podstawy anatomii, fizjologii i bakteriologii. Oprócz higieny osobistej, społecznej i zawodowej, uczeń powinien poznać choroby zakaźne i ich profilaktykę, a do programu należy wprowadzić zagadnienia eugeniczne, zagadnienia rasy, dziedziczności, populacyjne. W ramach tego przedmiotu należy przybliżyć uczniom organizacje o charakterze społeczno-zdrowotnym jak: związki przeciwgruźlicze, przeciwweneryczne i przeciwalkoholowe (Gałczyński 1934: 27).

Autor wskazywał, że „celem nauczania higieny jest obrona zdrowia młodzieży rzemieślniczej przed chorobami, dlatego ten dział należałoby zaliczyć do przedmiotów zawodowych i przeznaczyć na nauczanie większą liczbę godzin” (tamże: 28).

Oprócz tematyki dydaktycznej, wychowawczej, zdrowotnej, w miesięczniku podejmowano też zagadnienia dotyczące spraw społecznych, np. zachęcano młode pokolenie do zakładania spółdzielni uczniowskich, argumentując, że spółdzielnie uczniowskie są szkołą demokracji, gdzie młodzież uczy się wspólnie pracować dla dobra innych i dobra całego społeczeństwa szkolnego. Ponadto, podkreślano, że spółdzielczość w młodym wieku kształci przyjaźń braterską i pracę dla celów wspólnych (Dąbrowski 1925).

Na łamach „Szkoły Zawodowej” sporo miejsca zajmowały porady praktyczne związane z wykonywaniem konkretnego zawodu. W poszczególnych numerach zamieszczano cykl artykułów dotyczących rysunku zawodowego, np. dla krawców *Kieszenie naszywane* wraz z dodatkiem 8 ilustracji (Laskowski 1932), dla siodlarzy *Pomiary szorów na konia* (Mielcarek 1932). Przydatne w pracy zawodowej były arkusze do kalkulacji warsztatowej (Uklejewski 1934), wiadomości z mechaniki ciał stałych (Tokarski 1929), kreślenia rzutowe wraz z tablicami rysunkowymi (Krąkowski, Małecki 1929).

Oprócz porad zawodowych udzielano informacji, których znajomość była potrzebna w codziennym życiu, np. uczono o udzielaniu pierwszej pomocy w nagłych wypadkach, podawano praktyczne wskazówki dotyczące omdlenia, udaru mózgowego i krwotoku z nosa (Majchrzak 1931).

Innym tematem, który pojawiał się w miesięczniku, było słownictwo zawodowe. W stałej rubryce przedstawiano czytelnikom ważne terminy zawodowe, przydatne nie tylko w pracy rzemieślniczej, ale też na targach, jarmarkach czy wystawach. Redakcja pisma informowała, że „nowotwory techniczne winni tworzyć nie lingwiści, lecz zawodowcy, a w stosownym miejscu dostępnym podawać je kontroli lingwistycznej” (Krąkowski 1927: 21). Przykładem może być wyraz *Standplatz*, co na targach znaczyło *stoisko*, a w stajni – *stanowisko* czy zwrot *Langfaser*, przy włóknie oznaczało „osnowa”, przy drewnie „żyła podłużna, poprzeczna”, a w malarskiej imitacji drewna „użyłowanie” (Krąkowski 1926: 131).

W poszczególnych zeszytach „Szkoły Zawodowej” przybliżano działalność wybranych szkół zawodowych i dokształcających w Polsce (Ober 1927) oraz za

granicą, np. w Niemczech (Królikowski 1931), Czechosłowacji, Francji, Szwecji (Rydlewski 1927) i Ameryce (Krąkowski 1929). Uzupełnieniem tego działu były dane statystyczne dotyczące polskich szkół zawodowych różnego rodzaju.

W dziale informacyjnym zamieszczono komunikaty związane z naborem nauczycieli do szkół zawodowych, organizacją kursów kwalifikacyjnych, zawodowych i nauczycielskich. Na przykład w zeszycie 5 z roku 1927 redakcja informowała o kursach pedagogicznych dla nauczycieli, pracy społecznej, spawania elektrycznego, kursach wieczorowych gospodarczych dla kobiet: w zakresie gotowania, cukiernictwa, prasowania, szycia i robót ręcznych (Krąkowski 1927: 140).

W każdym numerze „Szkoły Zawodowej" czytelnicy informowani byli o organizowanych wystawach krajowych, zagranicznych i międzynarodowych kongresach, ze wskazaniem organizatora, miejsca i celu wystawy.

Z uwagi na fakt, że pismo było organem Stowarzyszenia Nauczycieli i Przyjaciół Dokształcających Szkół Zawodowych, prenumeratorom prezentowano bieżące sprawy związane z działalnością stowarzyszenia, zarządu głównego, zjazdów nauczycielskich i walnych zebrań.

Zakończenie

Analiza formalna i merytoryczna miesięcznika „Szkoła Zawodowa" pozwala na stwierdzenie, że było to pismo o profilu oświatowym i wychowawczym, które przybliżało ówczesną rzeczywistość edukacyjną, związaną z kształceniem zawodowym. Podkreślić należy, że czasopismo stanowiło powszechną formę pomocy zarówno dla nauczycieli, jak i uczniów szkół zawodowych, zamieszczając porady praktyczne i informacyjne dotyczące programów szkolnych i podręczników. Każdy numer był poradnikiem zawodowym prezentującym treści pedagogiczne, psychologiczne i wychowawcze przydatne w kształceniu. Młodzież sięgająca po „Szkołę Zawodową" mogła pogłębić, utrwalić i rozszerzyć wiadomości dotyczące przygotowania do przyszłej pracy zawodowej. Na uwagę zasługuje fakt, że w czasopiśmie oprócz spraw zawodowych prezentowano kompleks zagadnień dotyczących etyki, estetyki i higieny, które były ważnym składnikiem procesu edukacyjno-wychowawczego. Miesięcznik był źródłem informacji dla nauczycieli w zakresie podnoszenia kwalifikacji w ramach organizowanych szkoleń i kursów dokształcających. Zespół redakcyjny w poszczególnych rocznikach pisma w latach 1926–1935 przedstawiał szeroki zakres tematyczny związany z działalnością szkół zawodowych w Polsce i za granicą w kontekście aktualnej polityki oświatowej. Uwzględniając trudne warunki, w jakich ukazywało się pismo, można dodać, że typograficzny wygląd „Szkoły Zawodowej" uzależniony był od materiałów, papieru i sprzętu, jakim wtedy dysponowano.

Przeprowadzona kwerenda miesięcznika „Szkoły Zawodowej" skłania do konkluzji, że periodyk ten stanowi bogaty materiał źródłowy związany z oświatą zawodową i dokształcającą w Drugiej Rzeczypospolitej, a tym samym zajmuje znaczące miejsce w historii wychowania i myśli pedagogicznej.

Bibliografia

Błachowski S. (1926) *Szkolnictwo zawodowe wobec wyboru*, „Szkoła Zawodowa”, z. 1, s. 3–6.

Cezak J. (1929) *Geografia gospodarcza, podręcznik dla szkół rzemieślniczo-przemysłowych i dokształcających zawodowych*, „Szkoła Zawodowa”, z. 1, s. 30.

Chałasiński J. (1927) *Nauka obywatelska w szkole zawodowej*, „Szkoła Zawodowa”, z. 5–10, s. 66–69.

Chałasiński J. (1927) *Środowisko i czynniki wychowania społecznego*, „Szkoła Zawodowa”, z. 5–10, s. 33–36.

Cywiński W. (1933) *Uwagi metodyczne dotyczące nauczania i ujęcia materiału naukowego*, „Szkoła Zawodowa”, z. 10, s. 6–10.

Dąbrowski F. (1925) *Spółdzielczość uczniowska*, Warszawa, Wydawnictwo Nasza Księgarnia Związku Nauczycielstwa Polskiego.

Gałczyński W. (1934) *Przyczynek do nauki higieny w szkołach dokształcających zawodowych*, „Szkoła Zawodowa”, z. 8, s. 27–28.

Gawron S., Dobrogowski B., Gacek T. (1932) *Fuzja Stowarzyszenia Nauczycieli i Przyjaciół Dokształcających Szkół Zawodowych ze Stowarzyszeniem Nauczycieli Szkół Zawodowych*, „Szkoła Zawodowa”, z. 4–5, s. 1–2.

Jakubiak K. (2016) *Periodyki Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i ich wkład w kształtowanie oraz upowszechnianie ideologii wychowawczej sanacji w latach 1929–1939* w: *Oświatowe i edukacyjne aspekty działalności wydawniczej w XX i pierwszych latach XXI wieku*, I. Michalska, G. Michalski (red.), Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 13–30.

Krąkowski L. (1926) *Nowy projekt ustawy o powszechnym obowiązku Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego*, „Szkoła Zawodowa”, z. 5– 10, s. 110–111.

Krąkowski L. (1927) *Kursy zawodowe*, „Szkoła Zawodowa”, z. 5–10, s. 140.

Krąkowski L. (1929) *Szkolnictwo za granicą. Amerykańska szkoła dla dziewcząt*, „Szkoła Zawodowa”, z. 2, s. 23–24.

Krąkowski L. (1931) *Znaczenie lektury dla młodzieży*, „Szkoła Zawodowa”, z. 6, s. 21–23.

Krąkowski L. Małecki M. (1929) *Kreślenie rzutowe – rzuty na trzy płaszczyzny i rzuty brył*, „Szkoła Zawodowa”, z. 1, s. 10–15.

Królikowski D. (1926) *Od Redakcji*, „Szkoła Zawodowa", nr 1, s. 1.

Królikowski D. (1927) *Kącik dla słownictwa zawodowego*, „Szkoła Zawodowa", z. 5–10, s. 111–132.

Królikowski D. (1931) *Szkoły zawodowe w niektórych miastach Niemiec*, „Szkoła Zawodowa", z. 6, s. 14–15.

Kuberlak T. (2005) *Działalność wydawnicza Związku Nauczycielstwa Polskiego i jego poprzedników w latach 1905–2005 jako wyraz troski o rozwój człowieka*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy", nr 1–2, s. 81–98.

Laskowski J. (1932), *Rysunki*, „Szkoła Zawodowa", z. 4–5, s. 3–6.

Lorkiewicz Cz. (1930) *O poradnictwie zawodowym dla młodzieży fizycznie lub umysłowo upośledzonej*, „Szkoła Zawodowa", z. 4, s. 20–23.

Majchrzak T. (1931) *Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach*, „Szkoła Zawodowa", z. 6, s. 9–12.

Mauersberg S. (1984) *Kształcenie i dokształcanie zawodowe*, w: *Historia wychowania. Wiek XX*, J. Miąso (red.), Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 41–65.

Mezer K.(1929) *Zastosowanie zasad metody daltońskiej w szkolnictwie dokształcającym zawodowym (załączony wzór karty instrukcyjnej)*, „Szkoła Zawodowa", z. 2, s. 2–6.

Miąso J. (1972) *Szkolnictwo dokształcające zawodowe w Polsce w latach 1918–1939*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty", nr 15, s. 25–59.

Miąso J. (1988) *Szkoły zawodowe w Polsce w latach 1918–1939. Ich rozwój, organizacja i funkcje społeczne*, Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Michalska I., Michalski G. (2013) *Addenda do dziejów oświaty. Z badań nad prasą Drugiej Rzeczypospolitej*, Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Mielczarek W. (1932) *Pomiary szorów na konia średniej wielkości*, „Szkoła Zawodowa", z. 1, s. 14–17.

Ober F. (1927) *O kształceniu młodzieży rzemieślniczej*, „Szkoła Zawodowa", z. 5–10, s. 63–65.

Ober F. (1928) *Nauka o materiałach – chemia rzemieślnicza dla klasy II*, „Szkoła Zawodowa", z. 3, s. 29–36.

Przybylski Cz. (1934) *Współczesne metody nauczania i praca wychowawcza w dokształcającej szkole kupieckiej*, „Szkoła Zawodowa", z. 8, s. 20–26.

Ptaśnik J. (1927) *Cechy i życie cechowe w miastach dawnej Polski*, „Szkoła Zawodowa”, z. 5–10, s. 171–175.

Rydlewski M. (1927) *O programach dla Dokształcających Szkół Przemysłowych*, „Szkoła Zawodowa”, z. 5–10, s. 31–32.

Rydlewski M. (1927) *Szkoły zawodowe w Szwecji*, „Szkoła Zawodowa”, z. 5–10, s. 147–150.

Skowron K. (1927) *Etyka zawodowa*, „Szkoła Zawodowa”, z. 4, s. 8–12.

Tokarski F. (1929) *Wiadomości z mechaniki ciał stałych*, „Szkoła Zawodowa”, z. 4, s. 15–20.

Uklejewski L. (1934) *Kilka uwag o nauczaniu kalkulacji warsztatowej w mniejszych szkołach dokształcających*, „Szkoła Zawodowa”, z. 9–10, s. 9–17.

Wieczorkiewicz T. (1927) *Uspołecznienie naszej młodzieży*, „Szkoła Zawodowa”, z. 5–10, s. 195–200.

Wrzoś K. (1928) *Zagadnienie estetyki w dokształcającej szkole przemysłowej*, „Szkoła Zawodowa”, z. 2, s. 25–30.